

מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול
במערכת החינוך

פרשת שמות

- א. בספר בראשית הנקרא ספר יצירה, ספר זריעה, נברא אור הבריאה.
- ב. בספר שמות הנקרא ספר צמיחה, ספר גאולה, נברא אור הגאולה.
- ג. בספר ויקרא הנקרא תורת כהנים, נברא אור הטהרה, עבודת המקדש.
- ד. בספר במדבר הנקרא חומש פקודים, נברא אור הגבורה, עבודת המידות.
- ה. בספר דברים הנקרא משנה תורה, נברא אור הארץ, אור משיח.

"ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", כתוב: "לכו חזו מפעלות אלוהים אשר שם שמות בארץ". מה הם מפעלות אלוהים ומה הם שמות בארץ? ספר בראשית נקרא "ספר יצירה" או "ספר זריעה", ספר שמות נקרא "ספר צמיחה" או "ספר הגאולה". מה שנזרע בספר בראשית מכוח האבות, קוצרים בספר שמות בגאולה, במתן תורה ובניין משכן לה' שבספר שמות. במעשה בראשית כתוב: "ויאמר אלוהים יהי אור ויהי אור", "יהי אור" הוא מעשה בראשית שנזרעה הבריאה וכל העתידות להיבראות. "ויהי אור" כנגד ספר שמות שבא אור הגאולה ואור המשכן שבעבודתו הוא העולם כאור מעשה בראשית בתחילה. "אשר שמות בארץ" אל תקרי שמות אלא שמות, בספר בראשית נמנו שמות השבטים, שמו של משה רבנו ושמו של הקב"ה, דכת' "מה שמך, אהיה אשר אהיה". השם מורה על המהות, כתי': "כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו אף יצרתיו". כל נברא בעולם נעשה לתכלית שיצא ממנו כבוד שמים. בפתח הספר כתוב: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרים" וכבר באו, ככתוב בסוף בראשית? הכוונה ששמותיהם היו הגורם המורה על מהותם ועמידתם בגלות. השמות רמזו על שם גאולתם, [כדברי תנחומא בראש פרשתנו] ראובן דכת': "ראה ראיתי את עני עמי". שמעון, דכת': "וישמע אלוהים את נאקתם". לוי, ה' נלוה להם בגלותם. נמצא שהשמות אינם סתם כינויים כי אם מהות. ולכן כאשר ח"ו היהודי מתרוקן ממהותו ושליחותו לקדש שם בוראו, אזי במקום שמות יש שממה. כשאדם מאבד מהותו נעשה ח"ו שממה. על שמות קדושים אלו שמרו ישראל, לא במובן שמירה חיצונית לזיהוי, כי אם שמירה על המהות והקדושה הפנימית עמה באו למצרים.

"ואלה שמות", מהות השמות יונקת מלשון הקדש. אין אלה סתם כינויים שבני אדם נותנים בהסכמה כלשוונות הגויים שהם ביטויים שנתנו לכל נברא בהסכמה. לא כן לשון הקדש עליה שמרו במצרים, "לא שינו לשונם", "לא שינו שמותיהם". על רקע זה מובן מה החידוש בדברי המדרש: "מה היתה חכמתו של אדם הראשון שהקב"ה העביר לפניו כל בהמה חיה ועוף וקרא להם שמות". מה הגאונות? מה כל כך קשה לתת כינויים או שמות מתאימים? מה החידוש? הלא בכל לשונות הגויים נתנו שמות וכינויים לבע"ח? אלא שאדה"ר עמד על סוד כל נברא ונתן לו שמו שממנו מהותו בלשון הקדש. לא כן שאר לשונות הגויים, שהן בד"כ הסכמות בני אדם ולא בשייכות לעצם העניין. כדברי המהר"ל, שלשון הקדש מורה על מהותו ופנימיותו ושורשו של השם. לכן במסכת נדרים יש להבחין בין השמות לכינויים. עתה מובן על מה שמרו ישראל בגלות מצרים. "הבאים

מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול
במערכת החינוך

כתיבות לפרשת שבוע

מצרימה", השמות באו מצרימה, מהותם הפנימית ושורשם הקדוש ירדו עמהם מצרימה, והיו משמרת למשמרתם.

בפרשתנו: "וירא מלאך ה' אליו בלבת הסנה". במראה הנבואה הזה שהיה כמעמד סיני, רומז על התכלית במתן תורה: "ההר בוער באש". שם שואל משה: "ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם". כלום משה רבנו לא יודע מה שמו של הקב"ה?! מה העומק בשאלת משה? הוא שאמרנו משה חיפש דרך כיצד יסביר להם, לעם עבדים שכבר כמעט נכזבה תקוותם, איך יסביר שם ה' והתגלות ה' בבריאה. כיצד יסביר להם ששם ה' נקרא עליהם? תשובת ה', "ויאמר אלוהים אל משה אהיה אשר אהיה". מה השיבו ומה משמעות השם הזה? בא לקיים "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". רמז להם הבטחת ה' לשמירת אבותם, לאברהם: "והיה ברכה", ליצחק: גור בארץ הזאת ואהיה עמך, ליעקב: שוב אל ארץ אבותיך ואהיה עמך. מלבד שמות ששמענו בספר בראשית יש כאן שם חדש.

עוד למשמעות שם ה' יתב' ותשובת ה' למשה בסנה "אהיה אשר אהיה", מדה כנגד מדה, ללמד כפי שהאדם מתנהג עם הקב"ה כך הקב"ה מתנהג עם האדם. מידה כנגד מידה, הם משמרים עומק כוונת שמותיהם ובזכות זו נגאלים. הם לא שינו שמם, הוא יתב' לא שינה הבטחתו לאבותם. ועוד אהיה אשר אהיה, פעמיים להורות שלוש עשרה מידות של רחמים, ה' ה' אל רחום וחנון וגו', שהיו תמיד מפתח למחילה ולגאולה. וכוחם באמונתם, "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". שם ה' נקרא עליך בתפילין. בתפילין של ראש יש כא' פעמים שם הויה ובתפילין של יד יש כא' פעמים שם הויה, [אהיה=21 אשר אהיה=21 ביחד שם בן 42 אותיות] שהוא שם הקדש שנקרא לפני וחלפנים במקדש. שם זה מקופל בפרשיות התפילין, בהם זכר יציאת מצרים, [בפרשיות קדש והיה כי יביאך], וקבלת עול מלכות שמים, עול מצוות, [בפרשיות שמע והיה אם שמוע], אהיה אשר אהיה הוא קוד וצופן שמור מדורי דורות, ברגש שישמעו אותו יפעל בליבם.

גלו למצרים גלתה שכינה עמהם, דכת': "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה", כביכול הוא יתב' ירד עמנו לגלות. מצרים היא מטבע ודוגמא לשאר גלויות וממנה יוציאם. כביכול ה"אנכי" נמצא בגלות כאשר הבנים בגלות. אהיה עמהם בגלות זו, אהיה עמהם בשאר גלויות. וגם זו בשורה, שאף שיהיו גלויות, אינן אלא לצרף בהן את האומה כמצרף כסף, לזככם ולהכשירם לתכליתם להיות אור לעולם. כשם שהמלח ממתק הבשר כך הגלות ממתקת הדין. וגם שם מסתיים העניין באומרם להם: "זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דור". שנגלה עליהם בשם המיוחד, אלא שהעלים פרטיו. [שם בן שתיים עשרה אותיות]. לימד למשה היאך נקרא שמו יתברך, [גמ' פסחים נ', גמ' סנהדרין נו'] וכן בדוד הוא אומר: "ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור". שאנו חורזים אותו בתפילותינו יום יום. כביכול שכינה צועקת כשותפה בצרתן של ישראל: "קלני מראשי קלני מזרועי". לכן אפשר ללמוד את הפסוק בנביא: "כל אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך". ה"אנכי אעלך" לא יישכח לפני ה'. [בנוסף לפי בגמ' בברכות]

מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול
במערכת החינוך

כציונות לפרשת שבוע

"זה שמי לעלם", העלמת שמו יתברך מתבטאת גם באופן עשיית התפילין ששמות הקדש "אהיה אשר אהיה" מוסתרים בתוכם, כפי ששם הקב"ה מוצפן ומוסתר בתורה. התפילין מחופים וסגורים ובתוכם מוסתרות הפרשיות. התורה כולה שמותיו של הקב"ה ובתוכה מוצפנים [הקדמת הרמב"ן]. בתורה אותיות ותגין כמספר ישראל, לכל יהודי אות המאירה בשמו, לפיכך לכל אחד יש משהו משמו יתברך. שם ישראל מעורה בשם ה' יתב'. ושמו בשמו יתברך המתבטא בתורה שכולה שמו של הקב"ה. לכן יש שנהגו בזמן הגבהת ספר תורה להסתכל באותיות ולזהות את האות ראשונה משמו, סגולה ששמו יתקדש בקדושת התורה. "שמא גרים", השם גורם. פעמים רבות השמות היו סיבת העלילה, כמו במגילת רות, מחלון שלא נמחל עווננו, כליון, שנתכלה, ערפה, פנתה עורף, בפרשת אביגיל אשת נבל, נבל הוא ונבלה עשה. וכן שמות הנשיאים, בכל אחד חלק משם ה', אליצור בן שדיאור, שלומיאל בן עמישדי, נתנאל בן צוער וכו'. נח ינחמנו, אסתר אסתר. מרדכי מור דרור, יהושע יה יושיעך, שמואל מה' שאלתיו, ועוד ועוד. כך גם לגבי שמות הדומם, בבארות יצחק כתוב: "ויקרא להם שמות כשמות אשר קרא להם אברהם אביו", כי לשמות יש שורש ומהות בדומם. באר שיטנה, רחובות, וכן באר שבע, קרית ארבע. הר סיני, הר שניר, ועוד ועוד. כאשר רוצים לבטא אבדן ושממה, השם משמש כגורם, כמובא במסכת סוכה וגמ' יומא, ימח שמם, שם רשעים ירקב, וזכר שם צדיק לברכה.

כל מחנך ידגיש את הכלל העולה: שם האדם הוא קביעת זהות ומהות לכל החיים. כל אחד יכול לעטר את שמו במיני עיטור לפי טוב מעשיו. וח"ו להיפך. "טוב שם משמן טוב". שם יהודי מבטא שייכות של כל יחיד לכלל ישראל ששמותיהם נגררים אחר האבות, האימהות והשבטים. גם בגלות הכלל, ובכללות ישראל. שמו של כל אדם מבטא את פנימיותו ושורשו. כל מעשה של אדם לטוב או למוטב, משפיע לכאן או לכאן על מהותו, ח"ו שמו יכול להיות שם נרדף לשלילה. הסטיה מדרך הקדושה מוליכה לטשטוש ואבדן הברק וזיו היהדות היוצא משמו של כל אחד. כל יחיד הינו חלק מנשמה גדולה של ישראל, וחלק משמו של הקב"ה המוצפן באותיות התורה שהיא שמו הגדול יתברך. שמות אינם כינויים לזיהוי, אינם כמספר. ח"ו, לאופנת גיבורי החיצוניות החולפת. יש לבכר את שמותיהם של האבות והשבטים, האימהות והנביאות, ולהעניקם לילדים, כדי שאלה יוטמעו בשורש נפשם של הילדים. לבושו של יהודי מעיד על פנימיותו, לפיכך כפי שישראל נשתמרו בגלות בלשונם, שמותיהם ולבושם, כך ישתמר כל יחיד מפני טומאת מצרים המהלכת ברחובות קריה. כאמור כאשר מתרוקן השם היהודי מתוכנו, אזי במקום שם באה ח"ו, שממה. כאשר מוסיפים לשם כנויי סרק, או מקצרים את השמות במילי ליצנות, באה הטומאה ושוכנת במקום הקדושה. כאן תפקיד הזהירות והחינוך ללמד ערך השם כמהות לנושאו, כדי שיגשים במעשיו את התכלית הרמוזה בשמו.

מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול
במערכת החינוך

פרשת שמות [עיון נוסף]

בפרשת שמות נגלית אלינו דמותו של משה. "וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי" וגו'. אריכות דברים עד ללידת משה, הסתרתו בסוף גיליוו ע"י בת פרעה. מעתה שם זה של משה, ילך עמנו מפרשה זו עד סוף התורה. היא "תורת משה", דכתי': "זכרו תורת משה עבדי". אמנם תורה שלי היא ומסיני נתתיה לכם, אלא שקרויה על שמו של משה שמסר נפשו עליכם ועליה. בפרשתנו נולד מושיעם של ישראל. לשם מה כל הפרטים: "וילך איש מבית לוי... ותהר האישה... ותצפנו... אקח לך מינקת... מן המים משיתיהו"? מה כל אריכות הדברים? מדוע במשה נגלו נסתרות לידתו, ואברהם הופיע אלינו אחר שבעים וחמש שנה בלא כל ידיעה על לידתו בבית אביו? גדול הנביאים - הביאו כלח ענינו, וגדול המאמינים - נסתרו ימי עלומיו, מדוע? מה הסיבה לספר בדיוק את קורות לידת נביאם של ישראל?

תשובה: לידוע תעלומות נגלו העתידות, וידוע שעמים גדולים יאמצו דתות שונות ומשונות העומדות על אמונות שוא, בנויות על חלומות ודמיונות. ההמון נוהים אחר מקסמי שקר ואמונות שאין להן שום יסוד. רובו של העולם אוהז בדת נצרות הבנויה על דמיון, יותר נכון על שקר. אישה יולדת בלא שנתעברה מאיש! וממנה נולד האליל שלהם. ויותר מכך ראשי מאמיני התיפלות שלהם לא נושאים נשים ולא מולידים זרע. עולם שלם בנוי על אידיאולוגיה בנויה, על כילוי המין האנושי. הכל מבוסס על הומניות ואהבה מזוייפת, שורשיה בתרבות פנתיאון האלים של יוון, (ראה בפרק חנוכה שכתבנו לפרשת מקץ), גם כאן נוסדה דת דמיונות שאין בה אפי' מצוה מעשית אחת, הכל סוגדים לשקר. ובשם השקר הזה יוצאים למסעי הצלב ומחריבים קהילות עמנו. כנגד כל זה כותבת התורה פרטי לידת משה. מעניין מאוד שהחודשים שמיום לידתו, שבעה באדר, "ותצפנו שלושה חדשים", מסתיימים בו' בסיון יום מתן תורה לעתיד.

הדת המוסלמית אויבת עמנו עד השעה הזאת, בנויה כולה על דמיון וחלומות. מקסמי שוא, שנביאם היה בלילה במערה, ושם נגלו לו מראות שמים שהוא מושיע עולם. ועל סיפורי בדים אלה בנויה אמונה שהיסוד המעמיד בה הוא כוח החרב בשם "אלה הוא כבר", יש לך שקר, דמיון ואחיזות שוא גדולים מאלה? ובכ"ז מליוני מליונים הולכים אחריהם כעיוורים. שלא לדבר על היוונים שכל עולמם מבוסס על מקדשי אלים היושבים בפנתיאונים, אל הים, אלת האהבה, אל השמש, ואלת הירח, וכל מיני דמיון שונים ומשונים שרק עניים בדעת יאמינו בהם.

נגד כל אלה באה התורה ללמד דברים ברורים: מושיעם של ישראל גדול הנביאים, לא הופיע פתאום משמים, לא בא מהמערות או מחולמי חלומות, לא נולד בנסיבות מסתוריות, לא היה בן של אדמורים או מיוחסים, לא היה נואם גדול בכנסים, לא השתנה הטבע בלידתו, אימו ואביו לא היו אנשי מיסתורין. משה רבנו נולד לאיש ואישה וינק ככל תינוק. בלא שום שינוי סדרי טבע ושום סיפור פלאות, שום גילויים שמימיים, הכל פשוט ורגיל, "וילך איש... ויקח אישה... ותהר ותלד..." אמונת ישראל ונבואת משה אינה עסק לסיפורי פלאות. ויותר מזה, הוא נמשה וגדל בידי גויה מצריה, לא בבית רבנים גדולים ומיוחסים!!! הכל ראו נסיבות בואו. ישב בארמון מצרים וראה את המציאות במשקפי מלך ובמשקפי בן לאומה משועבדת. חכמים הדגישו מה שהתורה

מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול
במערכת החינוך

לפרשת שבוע

הסתירה, כתוב: "ותתצב אחותו מרחוק", לפי הפשט היא מרים שעמדה לשומרו, לפי המדרש, אין זו מרים כי אם היא השכינה המתבטאת בחכמה, דכת': "אמור לחכמה אחותי את". כביכול משה בתורתו הופך מלידתו **ייעוד לחכמה**, ואין עומק חכמה כחכמת התורה.

לעוצם דמותו של גדול הנביאים, הנה מותו ומקום קבורתו לא נודעו כדי שקברו לא יעשה מקום אלוהות. לעומת זאת בגדול המאמינים אברהם אבינו, העניין הפוך. אברהם הופיע לפנינו "בן שבעים וחמש שנה בצאתו מחרן". אין ידועות נסיבות לידתו, כי הכל ברור, כי הוא מקום גויים ועבודה זרה, נולד לגוי וגדל בבית ע"ז. הוא מכליותיו הכיר את בוראו ופרסמו בעולם. מקום מותו ידוע במערת המכפלה ליד אדם הראשון. בתורת ישראל שום דבר לא מוסתר.

משה רבנו ברח מן המנהיגות. ההתגלות אליו היתה ישירה, במראה הגדול בסנה. כבר שם סרב למעלת השליחות. "כי כבד פה וכבד לשון אנכי". המראה הגדול, מחזה הסקרנות, "אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה". אמרו חכמים בשמו"ר, בתחילה הקב"ה נגלה אליו בקול עמרם אביו, ורק כשהתקרב אמר לו: "אנכי אלוהי אביך", בצירוף שמות האבות, אז הבין מי המדבר. ומיד "ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלוהים". צפוי היה שיאזין ויראה, בענוותנותו הסתיר פניו. לכן כנגד "ויסתר פניו" זכה למעלת הנבואה "ותמונת ה' יביט".

גם כאשר זכה משה למעלת הנבואה, והיה גדול הנביאים, עד כדי כך שאפי' אהרן ומרים, למרות רום מעלתם, לא יכלו לעמוד על רום מעלתו הרחוקה מן ההשגה. כתוב: "ותדבר מרים ואהרן במשה... ויאמרו הרק אך במשה דבר ה' הלא גם בנו". הם השוו את מעלת נבואתו לנבואתם. לכן נגלה עליהם ה' ונקלעו כמעט לאבדן נשמה. והיו צועקים מים מים, כדי להיטהר לנבואה. אז גער בהם ה' לאמר: "אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתוודע בחלום אדבר בו. לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות, ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה". כאן היה הגילוי הגדול למעלת משה. אהרן ומרים חשבו שיש להם מעלה, ולא ידעו שרחוקים הם ממעלת משה. הקב"ה מעיד, לנביאים אחרים, כולל אהרן ומרים, נגלה ה' בחלום או בחידות, ולמשה נגלה באספקלריא המאירה. כביכול, משה רואה וחש הנבואה בעליל, וכל האחרים חשים אותה בחידות.

מה שארע כאן בפרשתנו במראה הסנה, כשמשה ירא מהביט, גם תפס כך בכל חייו את נבואתו כמי שאינו מביט. כלומר, כל הנביאים חזו וראו נבואות באספקלריא שאינה מאירה, [כעין מראה מטושטשת], וחשבו שהם רואים. ואילו משה שראה באספקלריא המאירה היה בטוח ומחזיק עצמו כמי שאינו רואה. הנה כי כן, "ותפתח את התיבה ותראה את הילד", ראתה ילד וראתה שכינה עימו. בנו של איש מבית לוי הופך להיות "איש האלוהים". מי שמחזיק עצמו בקטנות, בענווה, שאינו רואה, מתעלה להיות איש האלוהים.

שבעה ימים משכנע הקב"ה את משה דכת': "גם תמול גם שלשום גם מאז דברך", (שבע מילים) בכ"ז, משה לא ראה עצמו ראוי לשליחות. אמר משה לקב"ה: בי אתה מבקש להציל את בניו של אברהם אבינו שעשה אותך אדון על כל העולם! מי אני?! "שלח נא ביד תשלח": שלח את המלאכים שבאו לאברהם, אלה שליוו ליעקב, הם רגילים אצלך לשיחות, הם יצליחו, ואני הקטון

מנו"ף

מרכז להנהגה וניהול
במערכת החינוך

כציונות לפרשת שבוע

במה אועיל?! ועוד אמר משה חוששני שישראל לא ישמעו מעבודה קשה ונמצאתי מלמד עליהם חובה.

חובת המחנך לידע ששאלות אמונה מקננות הרבה בלב תלמידים, בעיקר אלה המתבגרים. אין לדחותם במילי דעלמא. בפרקנו יש יסוד גדול בעניין התגלות ה' על ברואיו ודברו אל הנביאים. נושא זה מעורר שאלות, פעמים חבויות ופעמים גלויות ונוקבות. השמע עם קול אלוקים מדבר מתוך האש?! פרשת נסיבות לידת משה ונבואתו תהיה תשתית גדולה לדיבור על התגלות בורא עולם לבשר ודם. בתורה אין חיפויי דברים והסתרת האמת. לא אנשי מיסתורין ומגידי עתידות, לא מחלקי קמיעות וחולמי חלומות קובעים דרך ליהודי. כי אם חכמי תורה היורדים למעמקה ושולטים במכמניה. על מישור ההשוואה באפסותן של אמונות שוא ועבודות זרות שגם ילד מבין שאין בהן ממש, יסול המורה דרך לבניית דמותו של משה בתודעת התלמידים. כל זה יהיה יסוד לקבלת דברי תורה ונבואה כאמת. והמסר הגדול לכל מחנך להדגיש חזור והדגש, שכל ילד, גם הבא מסתם בית של איש פשוט, נהנה מיגיע כפיים, יכול להעפיל לרום המעלה. כדברי הרמב"ם, יכול אדם לעלות ולהגיע עד למעלת משה רבנו, או ח"ו להתדרדר ולרדת למדרגת ירבעם בן נבט.

שבת שלום לצוות המורים המחנכים